

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Landinrichtingsproject
Achtkarspelen-Zuid

2 juli 1998

550-99

commissie voor de milieueffectrapportage

Gedeputeerde Staten van Fryslân
Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN

uw kenmerk
MO/98-29713 B1

uw brief
24 maart 1998

ons kenmerk
U379-98/vB/HI/nm/550-100

onderwerp
Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Landinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid

doorkiesnummer
(030) 234 76 27

Utrecht,
2 juli 1998

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een toetsingsadvies uit te brengen over het milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over het milieueffectrapport Landinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid. Overeenkomstig artikel 7.26 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de besluitvorming. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag te zijner tijd het (ontwerp-)besluit en de evaluatiedocumenten krijgt toegestuurd.

drs. L. van Rijn-Vellekoop
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Landinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid

Bijlage: 1

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Landinrichtingsproject Achtkarspelen-zuid

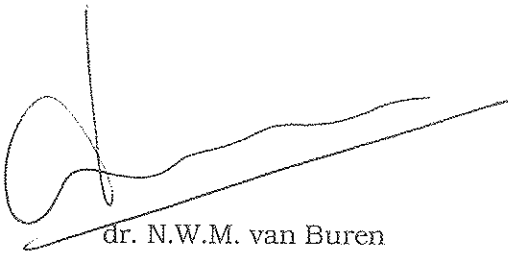
Advies op grond van artikel 7.26 van de Wet milieubeheer over het milieueffectrapport
Landinrichtingsproject Achtkarspelen-zuid,

uitgebracht aan het college van Gedeputeerde Staten van Fryslân door de Commissie voor
de milieueffectrapportage; namens deze,

de werkgroep m.e.r. Landinrichtingsproject Achtkarspelen-zuid,

de secretarissen

de voorzitter

dr. N.W.M. van Buren
ir. V.J.H.M. ten Holder

drs. L. van Rijn-Vellekoop

Utrecht, 2 juli 1998

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. Inleiding	1
2. Oordeel over het MER	2
2.1 Algemeen	2
3. aanbevelingen voor de besluitvorming	3
3.1 Het meest milieuvriendelijk alternatief	3
3.1.1 Keuze van de beheerstrategie voor de natuurgebieden	3
3.1.2 Inrichting langs en rond toekomstig natuurgebied	3
3.1.3 Bescherming dobben en pingo's	4
3.1.4 Waardering tweezijdige beplanting	4
4. Aanbevelingen voor de verdere planuitwerking	5
4.1 Landbouwontwikkeling in Achtkarspelen-Zuid	5
4.2 Herstel singelstructuur	6
4.3 Capaciteitsvergroting watergangen door verbreding in plaats van verdieping	6
4.4 Handhaven waardevol microreliëf c.q. droog/nat variatie	7
4.5 Cultuurhistorie	7
4.6 Evaluatieprogramma	9
5. Aanbevelingen voor verbeteringen in toekomstige MER'en	9
5.1 Verweving effectbeschrijving en effectiviteit/doelbereik planalternatieven	9
5.2 Landschap en cultuurhistorie	10
5.2.1 Scheiding landschap en cultuurhistorie	10
5.2.2 Landschapsplan	10

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 24 maart 1998, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 48 d.d. 11 maart 1998
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen
5. Bestudeerde documenten

1. INLEIDING

De landinrichtingscommissie Achtkarspelen-Zuid heeft het voornemen een herinrichting te realiseren. Het herinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid is gelegen in de gemeente Achtkarspelen en heeft een oppervlakte van circa 5850 ha.

Ten behoeve van de besluitvorming over het landinrichtingsplan dient een milieueffectrapport (MER) te worden opgesteld. De milieueffectrapportage(m.e.r.)-procedure voor het landinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid is formeel gekoppeld aan de besluitvorming over het ontwerp landinrichtingsplan voor het gebied. In het ontwerpplan wordt het landinrichtingsplan in detail beschreven en is een keuze tussen alternatieve plannen niet meer aan de orde. Om het wezenlijke element van m.e.r., het beschrijven van alternatieven met hun milieugevolgen, tot zijn recht te kunnen laten komen, is er voor gekozen het MER te koppelen aan het voorontwerpplan (VOP). In deze fase staat namelijk de keuze tussen planalternatieven centraal.

Gedeputeerde Staten van Fryslân treden in deze procedure op als bevoegd gezag. Bij brief van 24 maart 1998¹⁾ heeft Gedeputeerde Staten van Fryslân de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het opgestelde MER. Het MER is op 11 maart 1998 ter inzage gelegd²⁾. Op 19 mei 1998 heeft een informeel overleg plaatsgevonden tussen de landinrichtingscommissie en de Commissie voor de m.e.r.

Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³⁾. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

Bij de toetsing heeft de Commissie de via het bevoegde gezag ontvangen inspraakreacties en adviezen betrokken⁴⁾.

Op grond van artikel 7.26, lid 1 van de Wm toetst de Commissie:

- aan de richtlijnen van het MER⁵⁾, zoals vastgesteld op 28 januari 1994;
- op eventuele onjuistheden⁶⁾;
- aan de wettelijke regels voor de inhoud van een MER⁷⁾.

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de wettelijke vereisten en de richtlijnen en gaat zij na welke onderdelen van het MER in aanmerking komen voor een positieve vermelding.

1 Zie bijlage 1.
2 Zie bijlage 2.
3 Zie bijlage 3 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.
4 Wm, artikel 7.26, lid 2.
5 Wm, artikel 7.23, lid 2.
6 Wm, artikel 7.23, lid 2.
7 Wm, artikel 7.10.

3. AANBEVELINGEN VOOR DE BESLUITVORMING

3.1 Het meest milieuvriendelijk alternatief

3.1.1 Keuze van de beheerstrategie voor de natuurgebieden

In het provinciaal beleid (Ontwerpnota Natuur, 1997) en in de uitwerking van het VOP/MER wordt gekozen voor een 'halfnatuurlijke beheerstrategie' voor de natuurgebieden, waarbij men uitgaat van de wenselijkheid van regelmatig terugkerend beheer.⁹⁾ In de antwoordnota bij de Ontwerpnota Natuur wordt op blz. 44 een reactie van LNV en SBB vermeld, waarin voor deelgebieden wordt gepleit voor een 'begeleid natuurlijke beheerstrategie'. Dit kan gevolgen hebben voor inrichtingsfactoren en op termijn voor de ontwikkeling van deelgebieden.

■ De Commissie adviseert in de inspraak/reactienota een toelichting te geven op de voor- en nadelen van de 'halfnatuurlijke' en de 'begeleid natuurlijke' beheersstrategie en informatie te geven over de consequenties voor inrichting en beheer bij de in het VOP/MER gekozen 'halfnatuurlijke beheerstrategie'.

3.1.2 Inrichting langs en rond toekomstig natuurgebied

In het mma wordt geen afweging gemaakt over de wenselijkheid van aangepaste inrichting en/of beheer langs/rond toekomstig natuurgebied ten behoeve van de ontwikkeling van een volledig ecologische gradiënt vanaf de hogere grond naar de Mieden. Daarbij kan gedacht worden aan differentiatie in het grondgebruik (extensivering landbouw) en differentiatie in peilbeheer (zie ook 'Advies landschapsbouw': bijvoorbeeld doorwerken kaart 9 in kaart 19 wat betreft zonerings).

Uitgegaan wordt van een strikte scheiding tussen de watersystemen van het reservaat en de aangrenzende landbouwgebieden (achtergronddocument, pagina 26) in verband met de mogelijke vermesting vanaf hogere gronden via lokale kwelsystemen en afvoer. Hiermee wordt impliciet een deel van de ecologische gradiënt afgekoppeld.

In het VOP/MER (blz. 56 en 58) wordt kort ingegaan op de problematiek van bufferzones, waarbij wordt gesteld dat deze er "in principe" niet komen, ofschoon tegelijkertijd wordt aangegeven dat bij de Drogehamstermieden er een duidelijke relatie is tussen de ontwikkeling van het natuurgebied en de omgeving.

In het rapport "Ecologisch beheersprogramma kwelslotengebieden in Friesland (1994)" worden aan peilverhoging in de omringende polders (bijvoorbeeld door aanleg bufferzones) en waterconservering buiten natuurgebieden een positieve

9 Zie ook inspraakreactie nr. 7 (Bijlage 4) waarin wordt gepleit voor een intensief beheer van de reservaten.

Bij een aanleg van dubbelzijdige singels treedt een zekere mate van verdichting, van beslotenheid op: de wanden zijn minder transparant. Het effect hangt echter af van de dichtheid van beplanting ofwel de plantafstand binnen de rijen. De verdichting is maximaal zichtbaar wanneer men langs de singels kijkt, een doorkijk loodrecht op de singelrichting blijft bij twee enkele rijen wel mogelijk, vooral 's winters. Het is zeer de vraag of een verdere verdichting van het landschap door meer rijen eizen langs alle perceelsgrenzen als 'milieuvriendelijk' vanuit landschappelijk oogpunt kan worden aangemerkt. Wanneer deze maatregel overal in gelijke mate wordt toegepast kan dit zelfs averechts werken. Een nadeel van tweezijdige beplanting is tevens dat de sloten minder zichtbaar zijn.

■ De Commissie adviseert in het inspraakverslag een nadere toelichting te geven op het opnemen van tweezijdige beplanting in het mma.

4. AANBEVELINGEN VOOR DE VERDERE PLANUITWERKING

4.1 Landbouwontwikkeling in Achtkarspelen-Zuid

In het achtergrondrapport voor het MER Achtkarspelen-Zuid is sprake van twee mogelijke scenario's voor de landbouw (blz. 13 achtergrondrapport). Het eerste scenario gaat uit van een verdubbeling van de productie per bedrijf waarbij het aantal bedrijven afneemt volgens de landelijke trend van 4% per jaar. In de tweede variant, de woudtrend, is een gematigde ontwikkeling het uitgangspunt. Daarbij kunnen de landbouwers neveninkomsten verkrijgen uit landschapsbeheer. Dit leidt tot een vertraagde daling van het aantal bedrijven tot 2% per jaar. Naar de mening van de landinrichtingscommissie wordt de landbouwkundige ontwikkeling in Achtkarspelen-Zuid het beste weergegeven aan de hand van de woudtrend¹⁴].

Uit het informeel gesprek met de landinrichtingscommissie bleek dat deze woudtrend gebaseerd is op de aanname dat er een EU-subsidie zal komen voor het in stand houden van het landschap, daarboven op gaat men uit van het in stand blijven van de Bergboerenregeling.

■ De Commissie vraagt aandacht voor de mogelijke milieugevolgen wanneer deze subsidies niet verkregen kunnen worden. Er zal dan een grootschaligere landbouw ontstaan waarbij het behoud van het landschap niet gegarandeerd kan worden.

14 Zie ook de inspraakreactie van de Maatschap Bijma waarin bezwaar wordt gemaakt tegen de keuze voor de woudtrend (2% afname bedrijven per jaar).

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Landinrichtingsproject
Achikarspelen-Zuid

2 juli 1998

550-99

e

ISBN 90-421-0407-4
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

2.

PDF GENERATED BY THE COMMISSION FOR ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT

commissie voor de milieueffectrapportage

Gedeputeerde Staten van Fryslân
Postbus 20120
8900 HM LEEUWARDEN

uw kenmerk
MO/98-29713 B1

uw brief
24 maart 1998

ons kenmerk
U379-98/vB/HI/nm/550-100

onderwerp
Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Landinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid

doorkiesnummer
(030) 234 76 27

Utrecht,
2 juli 1998

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een toetsingsadvies uit te brengen over het milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over het milieueffectrapport Landinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid. Overeenkomstig artikel 7.26 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de besluitvorming. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag te zijner tijd het (ontwerp-)besluit en de evaluatiedocumenten krijgt toegestuurd.

drs. L. van Rijn-Vellekoop
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Landinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid

Bijlage: 1

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Landinrichtingsproject Achtkarspelen-zuid

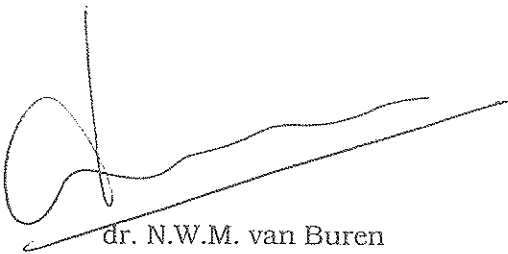
Advies op grond van artikel 7.26 van de Wet milieubeheer over het milieueffectrapport
Landinrichtingsproject Achtkarspelen-zuid,

uitgebracht aan het college van Gedeputeerde Staten van Fryslân door de Commissie voor
de milieueffectrapportage; namens deze,

de werkgroep m.e.r. Landinrichtingsproject Achtkarspelen-zuid,

de secretarissen

de voorzitter

dr. N.W.M. van Buren
ir. V.J.H.M. ten Holder

drs. L. van Rijn-Vellekoop

Utrecht, 2 juli 1998

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. Inleiding	1
2. Oordeel over het MER	2
2.1 Algemeen	2
3. aanbevelingen voor de besluitvorming	3
3.1 Het meest milieuvriendelijk alternatief	3
3.1.1 Keuze van de beheerstrategie voor de natuurgebieden	3
3.1.2 Inrichting langs en rond toekomstig natuurgebied	3
3.1.3 Bescherming dobben en pingo's	4
3.1.4 Waardering tweezijdige beplanting	4
4. Aanbevelingen voor de verdere planuitwerking	5
4.1 Landbouwontwikkeling in Achtkarspelen-Zuid	5
4.2 Herstel singelstructuur	6
4.3 Capaciteitsvergroting watergangen door verbreding in plaats van verdieping	6
4.4 Handhaven waardevol microreliëf c.q. droog/nat variatie	7
4.5 Cultuurhistorie	7
4.6 Evaluatieprogramma	9
5. Aanbevelingen voor verbeteringen in toekomstige MER'en	9
5.1 Verweving effectbeschrijving en effectiviteit/doelbereik planalternatieven	9
5.2 Landschap en cultuurhistorie	10
5.2.1 Scheiding landschap en cultuurhistorie	10
5.2.2 Landschapsplan	10

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 24 maart 1998, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in Staatscourant nr. 48 d.d. 11 maart 1998
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen
5. Bestudeerde documenten

I. INLEIDING

De landinrichtingscommissie Achtkarspelen-Zuid heeft het voornemen een herinrichting te realiseren. Het herinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid is gelegen in de gemeente Achtkarspelen en heeft een oppervlakte van circa 5850 ha.

Ten behoeve van de besluitvorming over het landinrichtingsplan dient een milieueffectrapport (MER) te worden opgesteld. De milieueffectrapportage(m.e.r.)-procedure voor het landinrichtingsproject Achtkarspelen-Zuid is formeel gekoppeld aan de besluitvorming over het ontwerp landinrichtingsplan voor het gebied. In het ontwerpplan wordt het landinrichtingsplan in detail beschreven en is een keuze tussen alternatieve plannen niet meer aan de orde. Om het wezenlijke element van m.e.r., het beschrijven van alternatieven met hun milieugevolgen, tot zijn recht te kunnen laten komen, is er voor gekozen het MER te koppelen aan het voorontwerpplan (VOP). In deze fase staat namelijk de keuze tussen planalternatieven centraal.

Gedeputeerde Staten van Fryslân treden in deze procedure op als bevoegd gezag. Bij brief van 24 maart 1998¹⁾ heeft Gedeputeerde Staten van Fryslân de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het opgestelde MER. Het MER is op 11 maart 1998 ter inzage gelegd²⁾. Op 19 mei 1998 heeft een informeel overleg plaatsgevonden tussen de landinrichtingscommissie en de Commissie voor de m.e.r.

Het advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³⁾. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd.

Bij de toetsing heeft de Commissie de via het bevoegde gezag ontvangen inspraakreacties en adviezen betrokken⁴⁾.

Op grond van artikel 7.26, lid 1 van de Wm toetst de Commissie:

- aan de richtlijnen van het MER⁵⁾, zoals vastgesteld op 28 januari 1994;
- op eventuele onjuistheden⁶⁾;
- aan de wettelijke regels voor de inhoud van een MER⁷⁾.

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de wettelijke vereisten en de richtlijnen en gaat zij na welke onderdelen van het MER in aanmerking komen voor een positieve vermelding.

1 Zie bijlage 1.

2 Zie bijlage 2.

3 Zie bijlage 3 voor de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens.

4 Wm, artikel 7.26, lid 2.

5 Wm, artikel 7.23, lid 2.

6 Wm, artikel 7.23, lid 2.

7 Wm, artikel 7.10.

Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij het besluit/de besluiten over de landinrichting Achtkarspelen-Zuid.

Is dat naar haar mening niet het geval dan betreft het een *essentiële tekortkoming*. De Commissie zal dan adviseren tot een aanvulling. Overige tekortkomingen worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

2. OORDEEL OVER HET MER

2.1 Algemeen

De Commissie is van oordeel dat de **essentiële informatie aanwezig** is om het milieu volwaardig mee te wegen bij de keuze tussen de alternatieven, die uitgewerkt gaat worden in het ontwerplandinrichtingsplan.

Om tot deze conclusie te kunnen komen heeft de Commissie naast het VOP/MER en de daarbij horende achtergronddocumenten een groot aantal andere documenten bestudeerd.^{8]}

Dit houdt in dat het VOP/MER voor een publiek dat kennis wil nemen van achtergronden en motiveringen op onderdelen slecht toegankelijk is.

Het VOP/MER was toegankelijker geweest wanneer de essentie van reeds vastgestelde plannen en beheersprogramma's en de conclusies van reeds uitgevoerd onderzoek waarop het VOP/MER zich baseert, zouden zijn opgenomen.

Een tekortkoming in het VOP/MER is dat niet duidelijk wordt gemaakt waarom de maatregelen opgenomen in het meest milieuvriendelijke alternatief, inderdaad de best bestaande mogelijkheden zijn ter bescherming van het milieu binnen de mogelijkheden die het beleidskader biedt en waarvoor draagvlak in de streek verwacht wordt. Een nadere toelichting hierop ten behoeve van de besluitvorming acht de Commissie gewenst.

Daarnaast ziet de Commissie nog mogelijkheden voor het nemen van andere maatregelen dan in het VOP/MER beschreven. Deze maatregelen zijn echter niet van invloed op de te maken keuze tussen de alternatieven uit het VOP/MER en kunnen derhalve nog uitgewerkt worden bij de uitwerking van het voorkeursalternatief tot ontwerpplan.

In de hoofdstukken 3 en 4 wordt een toelichting op deze onderwerpen gegeven.

8 Zie bijlage 5 voor een overzicht van deze documenten.

3. AANBEVELINGEN VOOR DE BESLUITVORMING

3.1 Het meest milieuvriendelijk alternatief

3.1.1 Keuze van de beheerstrategie voor de natuurgebieden

In het provinciaal beleid (Ontwerpnota Natuur, 1997) en in de uitwerking van het VOP/MER wordt gekozen voor een 'halfnatuurlijke beheerstrategie' voor de natuurgebieden, waarbij men uitgaat van de wenselijkheid van regelmatig terugkerend beheer.^{9]} In de antwoordnota bij de Ontwerpnota Natuur wordt op blz. 44 een reactie van LNV en SBB vermeld, waarin voor deelgebieden wordt gepleit voor een 'begeleid natuurlijke beheerstrategie'. Dit kan gevolgen hebben voor inrichtingsfactoren en op termijn voor de ontwikkeling van deelgebieden.

■ De Commissie adviseert in de inspraak/reactienota een toelichting te geven op de voor- en nadelen van de 'halfnatuurlijke' en de 'begeleid natuurlijke' beheersstrategie en informatie te geven over de consequenties voor inrichting en beheer bij de in het VOP/MER gekozen 'halfnatuurlijke beheerstrategie'.

3.1.2 Inrichting langs en rond toekomstig natuurgebied

In het mma wordt geen afweging gemaakt over de wenselijkheid van aangepaste inrichting en/of beheer langs/rond toekomstig natuurgebied ten behoeve van de ontwikkeling van een volledig ecologische gradiënt vanaf de hogere grond naar de Mieden. Daarbij kan gedacht worden aan differentiatie in het grondgebruik (extensivering landbouw) en differentiatie in peilbeheer (zie ook 'Advies landschapsbouw': bijvoorbeeld doorwerken kaart 9 in kaart 19 wat betreft zonerings).

Uitgegaan wordt van een strikte scheiding tussen de watersystemen van het reservaat en de aangrenzende landbouwgebieden (achtergronddocument, pagina 26) in verband met de mogelijke vermesting vanaf hogere gronden via lokale kwelsystemen en afvoer. Hiermee wordt impliciet een deel van de ecologische gradiënt afgekoppeld.

In het VOP/MER (blz. 56 en 58) wordt kort ingegaan op de problematiek van bufferzones, waarbij wordt gesteld dat deze er "in principe" niet komen, ofschoon tegelijkertijd wordt aangegeven dat bij de Drogehamstermieden er een duidelijke relatie is tussen de ontwikkeling van het natuurgebied en de omgeving.

In het rapport "Ecologisch beheersprogramma kwelslotengebieden in Friesland (1994)" worden aan peilverhoging in de omringende polders (bijvoorbeeld door aanleg bufferzones) en waterconservering buiten natuurgebieden een positieve

9 Zie ook inspraakreactie nr. 7 (Bijlage 4) waarin wordt gepleit voor een intensief beheer van de reservaten.

betekenis gegeven, doordat deze maatregelen de kwelstroom vergroten naar laaggelegen natuurgebied¹⁰].

■ De Commissie adviseert in de inspraak/reactienota een toelichting te geven op de keuze om af te zien van een aangepaste inrichting of beheer langs/rond toekomstig natuurgebied in het kader van het mma.

3.1.3 **Bescherming dobben en pingo's**

In het meest milieuvriendelijke alternatief ontbreken maatregelen die een optimale bescherming kunnen geven aan dobben en pingo's, zoals differentiatie in grondgebruik en een aangepast peilbeheer in de zones rond de pingo's en dobben.¹¹]

■ De Commissie adviseert in de inspraak/reactienota een toelichting te geven op het niet uitwerken van extra maatregelen in zones langs/rond dobben/pingo's in het kader van het mma.

3.1.4 **Waardering tweezijdige beplanting**

Bij de ontwikkeling van het mma is de cultuurhistorische waarde uitgangspunt geweest voor maatregelen voor herstel van de singelstructuur. Om deze reden is gekozen voor het tweezijdig aanleggen/herstellen van de singels. Vroeger werden inderdaad alle kavels tweezijdig beplant met singels om zo het zand vast te houden en het dichtslibben van de sloten tegen te gaan¹²].

Deze tweezijdige beplanting krijgt in het VOP/MER ook een relatief hoge waardering op natuurwaarde door de aanwezigheid van typische singelvogels (Gekraagde roodstaart en Heggenmus) hoger te waarderen dan bosvogels.

De Commissie is van mening dat de tweezijdige beplanting op natuurwaarde over gewaardeerd wordt in het VOP/MER. De aanleg van dubbelzijdige singels zal geen verdubbeling van de typische singelvogels te weeg brengen. Bij deze vogels gaat het om lage dichtheden¹³]. De typische singelvogels zijn echter ook territoriumvogels die aan de overkant van de sloot een concurrent slecht zullen verdragen. De conclusie is dat vanuit natuuroogpunt singelverdubbeling niet zonder meer hoger gewaardeerd kan worden.

Bij de keuze in het mma voor een tweezijdige singelbeplanting zijn daarnaast ook vanuit landschappelijk oogpunt kanttekeningen te plaatsen.

-
- 10 Zie ook de inspraakreactie van het Wetterskip Lauwerswâlden (Bijlage 4, nr. 20) waarin twijfel wordt uitgesproken over de haalbaarheid van de natuurdoelstelling voor Polder Oude Vaart gezien het lagere waterpeil in de omringende landbouwgebieden.
 - 11 Zie ook meerdere inspraakreacties (Bijlage 4, nr. 6, 7, 11 en 18) waarin wordt gepleit voor maatregelen ter bescherming van pingo's en dobben.
 - 12 Zie ook inspraakreactie nr. 31, Bijlage 4.
 - 13 Ter gedachtebepaling 1 paar per 1 à 2 strekkende km singel; zie achtergronddocument "Fauna kleine landschapselementen in Achtkarspelen, 1990".

Bij een aanleg van dubbelzijdige singels treedt een zekere mate van verdichting, van beslotenheid op: de wanden zijn minder transparant. Het effect hangt echter af van de dichtheid van beplanting ofwel de plantafstand binnen de rijen. De verdichting is maximaal zichtbaar wanneer men langs de singels kijkt, een doorkijk loodrecht op de singelrichting blijft bij twee enkele rijen wel mogelijk, vooral 's winters. Het is zeer de vraag of een verdere verdichting van het landschap door meer rijen eizen langs alle perceelsgrenzen als 'milieuvriendelijk' vanuit landschappelijk oogpunt kan worden aangemerkt. Wanneer deze maatregel overal in gelijke mate wordt toegepast kan dit zelfs averechts werken. Een nadeel van tweezijdige beplanting is tevens dat de sloten minder zichtbaar zijn.

■ De Commissie adviseert in het inspraakverslag een nadere toelichting te geven op het opnemen van tweezijdige beplanting in het mma.

4. AANBEVELINGEN VOOR DE VERDERE PLANUITWERKING

4.1 Landbouwontwikkeling in Achtkarspelen-Zuid

In het achtergrondrapport voor het MER Achtkarspelen-Zuid is sprake van twee mogelijke scenario's voor de landbouw (blz. 13 achtergrondrapport). Het eerste scenario gaat uit van een verdubbeling van de productie per bedrijf waarbij het aantal bedrijven afneemt volgens de landelijke trend van 4% per jaar. In de tweede variant, de woudtrend, is een gematigde ontwikkeling het uitgangspunt. Daarbij kunnen de landbouwers neveninkomsten verkrijgen uit landschapsbeheer. Dit leidt tot een vertraagde daling van het aantal bedrijven tot 2% per jaar. Naar de mening van de landinrichtingscommissie wordt de landbouwkundige ontwikkeling in Achtkarspelen-Zuid het beste weergegeven aan de hand van de woudtrend¹⁴).

Uit het informeel gesprek met de landinrichtingscommissie bleek dat deze woudtrend gebaseerd is op de aanname dat er een EU-subsidie zal komen voor het in stand houden van het landschap, daarboven op gaat men uit van het in stand blijven van de Bergboerenregeling.

■ De Commissie vraagt aandacht voor de mogelijke milieugevolgen wanneer deze subsidies niet verkregen kunnen worden. Er zal dan een grootschaligere landbouw ontstaan waarbij het behoud van het landschap niet gegarandeerd kan worden.

14 Zie ook de inspraakreactie van de Maatschap Bijma waarin bezwaar wordt gemaakt tegen de keuze voor de woudtrend (2% afname bedrijven per jaar).

4.2 Herstel singelstructuur

Uit achtergrondliteratuur blijkt dat ondergroei en de hoogte van een singel met oude bomen kunnen bijdragen aan een hogere natuurwaardering van de singels. Het gaat dan om andere zaken als beheer (uitrastering, sparen oude bomen bij herinrichting). Eén-zijdige singels met expliciet de mogelijkheden voor ondergroei in de vorm van een struik- en kruidlaag, ruigtehoekjes en natte oeverzones, bieden mogelijk faunistisch meerwaarde ten opzichte van de in het mma opgenomen tweezijdige singelstructuur.

Onder 3.1.4 is reeds gesteld dat aanleg van tweezijdige beplanting langs de singels een ongewenste verdichting van het landschap tot gevolg kan hebben. Tegen deze achtergrond is een afwisseling van eenzijdige en tweezijdige beplanting mogelijk een aantrekkelijke optie, waarbij de keuze wordt bepaald door de van plaats tot plaats wisselende behoefte tot vastlegging van de slootoevers. Daarbij kan worden aangesloten op een selectieve schouwplicht door de verplichte schouw te koppelen aan singels met een éénzijdige beplanting¹⁵].

■ De Commissie adviseert om bij de verdere planuitwerking na te gaan in hoeverre ondergroei bij éénzijdige beplanting en afwisselend één- en tweezijdige beplanting ecologische en landschappelijke meerwaarde biedt.

4.3 Capaciteitsvergroting watergangen door verbreding in plaats van verdieping

In bepaalde delen van het landbouwgebied waar de waterbeheersing verbeterd wordt, kan gekozen worden voor capaciteitsvergroting van de watergangen door verbreding in plaats van de verdieping. Verbreding is met name van belang waar sprake is van algemene natuurwaarden in de vorm van abiotische en biotische variatie. Het kan ook van belang zijn vanuit het oogpunt van verdroging en waterconservering¹⁶]. Het kost weliswaar grond, maar die kan bijvoorbeeld gecompenseerd worden door minder tweezijdige singels aan te leggen. Onderzocht zal moeten worden wat dit betekent voor de droogleggingsnorm.

■ De Commissie adviseert bij de verdere planuitwerking na te gaan waar watergangen dienen te worden verbreed in plaats van te worden verdiept in verband met algemene natuurwaarden.

15 Zie ook de inspraakreacties van het Wetterskip Lauwerswâlden (nr. 20) en de St. Landelijk Gebied Oostermeer (nr. 36).

16 Zie ook de inspraakreactie nr. 20 van het Wetterskip Lauwerswâlden waarin wordt gepleit voor ruimere watergangen met natuurvriendelijke oevers.

4.4 Handhaven waardevol microreliëf c.q. droog/nat variatie

Veel percelen in het gebied zijn niet egaal en bezitten een slechte detailontwatering. In het VOP/MER wordt dan ook bij alle alternatieven aangegeven dat kavelaanvaardingswerken worden uitgevoerd zoals het graven en opschonen van sloten, het verleggen en aanleggen van dammen en egalisatie en opruimingswerkzaamheden. In het gebied Achtkarspelen-Zuid kunnen juist dergelijke werkzaamheden belangrijke verstoring van het microreliëf en de ontwatering veroorzaken met mogelijk belangrijke gevolgen voor natuur- en aardwetenschappelijke waarden¹⁷].

■ De Commissie realiseert zich dat kavelaanvaardingswerken nog niet goed kunnen worden uitgewerkt op het niveau van het VOP/MER. Zij beveelt aan ten behoeve van de verdere uitwerking van het ontwerpplan aan te geven waar dergelijke kavelaanvaardingswerkzaamheden uit oogpunt van de aanwezigheid van aardkundige en (hydro)ecologische waarden uitdrukkelijk niet kunnen/mogen worden uitgevoerd. Hierbij moet worden uitgegaan van een gedetailleerder inzicht in deze waarden in het gebied dan in het VOP/MER is aangegeven. Tevens beveelt de Commissie aan in het ontwerpplan al zoveel mogelijk inzicht te geven in de aard, de omvang en de ruimtelijke differentiatie van de kavelaanvaardingswerken, de invloed ervan op het microreliëf en de ontwatering, de effecten op natuurwaarden en de mogelijkheden deze effecten te beperken.

4.5 Cultuurhistorie

Behoud en versterken van archeologische waarden

Uit de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) en het archeologisch onderzoek van Molema blijkt dat er in het herinrichtingsgebied Achtkarspelen archeologische waarden bekend zijn. In het VOP/MER wordt echter niet aangegeven, hoe men denkt om te gaan met deze archeologische waarden.

Archeologische vindplaatsen kunnen door middel van cultuurtechnische maatregelen beschermd worden tegen erosie. Elders kan bijvoorbeeld een aangepast agrarisch beheer bescherming bieden. Naast het instandhouden van het bodemarchief zouden bepaalde archeologische landschapselementen in visueel-ruimtelijk opzicht kunnen worden versterkt; meer kennis over de ontstaansgeschiedenis van het landschap verhoogt de belevingswaarde van het landschap¹⁸]. Zo zijn het middeleeuws kerkterrein van Post-Buitenpost en het terrein van het Buweklooster zowel visueel-ruimtelijk als inhoudelijk (archeologisch en historisch-geografisch) de moeite waard; ze zijn als landschappelijke structuur duidelijk herkenbaar. Het uitgraven van de gracht van het voormalige Buweklooster is al een grote stap in de goede richting, maar misschien kan dit element door middel van een bepaalde ruimtelijke inrichting nog meer de aandacht trekken.

17 Zie ook de inspraakreactie nr. 24 van de Fryske Feriening foar Fjildbiology waarin wordt gewezen op mogelijke aantasting van een gave inversierug langs de Lauwers.

18 Zie ook de inspraakreacties van het ROB (nr. 6) en dhr. Sikkema (nr. 7).

Daarnaast bevinden zich in het herinrichtingsgebied Achtkarspelen mogelijk grafheuvels en nederzettingen uit de Bronstijd. Door middel van inrichtingsmaatregelen zouden deze elementen herkenbaar en zichtbaar gemaakt kunnen worden in het landschap.

■ De Commissie adviseert bij de verdere planuitwerking aandacht te besteden aan de mogelijkheden om archeologische waarden te bewaren of herkenbaar en zichtbaar te maken.

Behouden en versterken van historisch-geografische waarden

In opdracht van de Landinrichtingsdienst is een historisch-geografisch onderzoek uitgevoerd (Achtkarspelen-Zuid/Eestrum, Een historisch-geografisch onderzoek voor de landinrichting) . Hoe deze waarden kunnen worden behouden of mogelijk versterkt, wordt in het VOP/MER niet besproken.

Ook wordt niet aangegeven wat de effecten zijn van de natuurontwikkelingsplannen en andere inrichtingsplannen, zoals het verbeteren van de verkaveling, de ontsluiting en de waterbeheersing op de historisch-geografische waarden. In het historisch-geografisch onderzoek Achtkarspelen-Zuid/Eestrum worden een groot aantal waardevolle punt-, lijn- en vlakelementen aangegeven, zoals 61 dobben en 20 pingo's, een restant van een omgrachte huisplaats bij Drogeham, drie belangrijke oude woonplaatsen, vijf oude kerkhoven, een vervallen eendenkooi en een groot aantal oude ontginningsgrenzen, wegen, paden en waterlopen aangegeven¹⁹].

Mogelijke effecten van de inrichtingsmaatregelen kunnen zijn dat de ruimtelijke en functionele samenhang tussen de dobben en pingo's verloren gaat. Een aantal dobben en pingo's kunnen zelfs volledig verdwijnen. Door de inrichtingsmaatregelen kunnen verkavelingsstructuren aangetast worden of verloren gaan. Tenslotte kan perceelsvergroting tot gevolg hebben dat singels worden gerooid. Dit verlies aan historisch-geografische waarden kan niet gecompenseerd worden door elders singels aan te planten of bestaande singels te verdubbelen.

■ De Commissie adviseert bij de verdere planuitwerking aandacht te besteden aan de mogelijkheden om historisch-geografische waarden te behouden of kenbaar én zichtbaar te maken en de effecten van de planmaatregelen op deze waarden te beschrijven.

Recreatieve fietsroutes

Als verbetering van de recreatieve mogelijkheden zijn twee 'te realiseren fietsroutes' in de alternatieven opgenomen, waarvan er één dwars door het aan te leggen reservaatgebied ten noorden van het Prinses Margrietkanaal gaat en één langs/door de te ontwikkelen natte verbindingzone langs de Lauwers. Gezien de keur aan historische wegen en paden²⁰] die in het herinrichtingsgebied aanwezig is, kunnen alternatieve tracé's voor fietsroutes vanuit cultuurhistorisch oogpunt interessanter/verantwoorder zijn. Daarmee zouden ook de

19 Zie ook de inspraakreacties 6, 7, 19, 20, 36 en 38 (Bijlage 4).

20 In het historisch-geografisch onderzoek Achtkarspelen-Zuid/Eestrum is een kaart opgenomen met oude wegen (voor 1700) en voetpaden (peildatum 1844).

doelstellingen voor het aan te leggen reservaatgebied en de te ontwikkelen natte verbindingzone beter te realiseren zijn²¹].

Als grafheuvels en de locaties van prehistorische nederzettingen herkenbaar in het landschap liggen, is het een uitgelezen kans hier een toeristische route aan te koppelen. Ook historisch-geografisch belangwekkende elementen zouden in een dergelijke fietsroute kunnen worden opgenomen.

■ De Commissie adviseert bij de verdere planuitwerking de mogelijkheden voor het gebruik van oude fiets-, ruiter- en wandelpaden te onderzoeken.

4.6 Evaluatieprogramma

■ De Commissie adviseert de volgende onderwerpen op te nemen in het evaluatieprogramma:

- de mate van behoud en ontwikkeling van de oorspronkelijke singelstructuur;
- de mate van behoud en ontwikkeling van pingo's en dobben;
- de mate waarin in de natuurdoeltypen in natuurgebieden worden gerealiseerd;
- de mate waarin zich in gebieden met een extensief agrarisch graslandbeheer (IJzermieden, Polder Buitenpost, Surhuizermieden) bloemrijke vochtige graslanden met veel weidevogels, soortenrijke slootoevervegetaties ontwikkelen. De mate van behoud en/of ontwikkeling van kleine petgaten met schraalland- riet- en broekbosvegetaties;
- de mate waarin de beoogde functies van ecologische verbindingzones daadwerkelijk gerealiseerd wordt;
- de mate van behoud van waardevol microreliëf.

5. AANBEVELINGEN VOOR VERBETERINGEN IN TOEKOMSTIGE MER'EN

5.1 Verweving effectbeschrijving en effectiviteit/doelbereik planalternatieven

De effectbeschrijving en effectbeoordeling vindt voornamelijk kwalitatief plaats waarbij een aantal kwantitatieve zaken worden aangeduid. Deze kwalitatieve benadering is in dit VOP/MER niet hinderlijk, in het algemeen zijn de beschrijvingen consciëntieus en inzichtelijk.

Echter op onderdelen was een nadere detaillering van de toetsingscriteria op zijn plaats geweest. Nu wordt het formuleren van wensen (bijvoorbeeld streefbeeld natuur) gelijkgesteld aan het bereiken daarvan (+++ op de schaal doelbereik of effectiviteit plan), terwijl niet duidelijk is op basis van welke criteria het doelbereik of de effectiviteit wordt beoordeeld.

21 Zie ook inspraakreacties nr. 11, 12, 14, 18, 21, 23, 24, 34 en 35 (Bijlage 4) waarin verstoring van natuur door geplande fietspaden wordt aangegeven dan wel suggesties gedaan worden voor gebruik van uit cultuurhistorisch oogpunt interessante alternatieve tracé's.

Door uitsluitend te scoren op het percentage van gewenste doelen, blijft onduidelijk in hoeverre maatregelen van een overigens effectief plan, onbedoelde effecten met zich meebrengen, zoals het effect van kavelaanvaardingswerken op egalisatie van het relief en het afkoppelen van lokale kwelsystemen door scheiding van landbouw en natuur.

■ De Commissie adviseert in toekomstige VOP/MER'en een duidelijk onderscheid te maken tussen de feitelijk optredende effecten en het doelbereik van de planalternatieven aan de hand van concrete toetsingscriteria.

5.2 Landschap en cultuurhistorie

5.2.1 Scheiding landschap en cultuurhistorie

■ Om bij de effectbeschrijving een zuivere afweging te kunnen maken is een afzonderlijke inventarisatie en waardering van landschappelijke (zowel visueel-ruimtelijke aspecten als functioneel ruimtelijke aspecten) en cultuurhistorische waarden in het MER noodzakelijk.

De cultuurhistorische waarden kunnen worden beschreven door inzicht te geven in:

- de aanwezigheid van cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren, waarbij wordt aangegeven in hoeverre deze elementen en structuren onderdeel zijn van grotere ruimtelijke eenheden;
- bestaande samenhangen, zoals tussen geomorfologie en nederzettingen, nederzettingen en cultuurland en nederzettingen en wegenpatronen;
- de archeologische waarden in het gebied.

Op grond van criteria als herkenbaarheid, de afleesbaarheid van de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de onderlinge samenhang in het landschap is de cultuurhistorische waarde te waarderen.

■ Het MER dient een kaart te bevatten waarop de cultuur-historische kwaliteit in de vorm van cultuurhistorisch waardevolle elementen, structuren, ruimtelijke samenhangen en ruimtelijke contexten worden aangegeven.

5.2.2 Landschapsplan

In het VOP/MER wordt via getekende vogelvluchtperspectieven van beperkte gebieden gedeeltelijk inzicht gegeven in de visueel ruimtelijke karakteristieken van het landschap. Een totaalindruk ontbreekt waardoor geen visueel inzicht bestaat in het uiteindelijk totaal landschapsbeeld dat zal ontstaan.

■ De Commissie adviseert in toekomstige MER'en een overzichtskaart te maken waarop alle beplantingspatronen en overige visueel ruimtelijke effecten -voor zover mogelijk- zijn aangegeven. Een kaartschaal van 1 : 10.000 is gewenst .

BIJLAGEN

bij het toetsingsadvies over het
milieueffectrapport
Landinrichtingsproject
Achtkarspelen-zuid

(bijlagen 1 t/m 5)

(groen)

BIJLAGE I

Brief van het bevoegd gezag d.d. 24 maart 1998 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

provinsje fryslân
provincie fryslân

postbus 26120
8900 hm Leeuwarden
rweebksmarkt 52
telefoon: (058) 292 59 75
telefax: (058) 292 51 73

Commissie voor de milieu-effectrapportage
Arthur van Schendelstraat 800
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie van de milieu-effectrapportage
Ingevoerd:	26 MAART 1998
Nummer:	U487-98
Code:	550-41
Opdracht:	ib/5c/Pres/B.b. n.m.

Leeuwarden, 24 maart 1998

Ons kenmerk : MO/98-29713 B1
Afdeling : Landelijk Gebied
Toestel : ...277/S.Blokzijk/MF
Uw kenmerk : -
Bijlage(n) : 7

Onderwerp:
Toepassing Wet Milieubeheer:
herinrichting Achtkarspelen-Zuid;
toezending VOP/MER c.a.

Hierbij zenden wij u vijf exemplaren van het voorontwerp-landinrichtingsplan/milieu-effectrapport (VOP/MER) voor de herinrichting Achtkarspelen-Zuid. Tevens zenden wij u een exemplaar van de tekst van de openbare kennisgeving.

Op 5 februari 1998 ontvingen wij het VOP/MER Achtkarspelen-Zuid.

Het VOP/MER is vanaf 11 maart 1998 ter inzage gelegd. Vanaf die datum tot en met uiterlijk 11 juni 1998 is het mogelijk om schriftelijk te reageren op het VOP/MER. Voor details verwijzen wij naar bijgevoegde openbare kennisgeving.

Wij hebben besloten gedurende de fase van inspraak op het VOP/MER een aantal taken te delegeren naar de LC Achtkarspelen-Zuid. De omvang van deze delegatie is weergegeven in onze brief naar de LC Achtkarspelen-Zuid als reactie op het ingediende VOP/MER. Een afschrift van deze brief is bijgesloten (kenmerk MO/98-13207). Korteheidshalve verwijzen wij naar dat afschrift.

Wij verzoeken u ons uiterlijk vijf weken na afloop van de inspraaktermijn te adviseren over de inhoud van het VOP/MER op grond van de Wet milieubeheer, onze richtlijnen en met inachtneming van onze reactie aan de LC op het VOP/MER.

provinsje fryslân

